ФІНАНСОВИЙ РИНОК: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ

1. ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА ЙОГО СТРУКТУРА

Фінансовий ринок – це ринок, на якому визначаються попит і пропозиція на різноманітні фінансові інструменти

Особливістю економічних відносин, які виникають на фінансовому ринку, є те, що вони формуються на певному економічному просторі, зі сформованою правовою, технічною, економічною, податковою інфраструктурою, яка постійно змінюється.

На фінансовому ринку відбувається рух коштів (капіталу). Гроші – не тільки головна мета підприємництва, а й найважливіший засіб для досягнення цієї мети. При цьому необхідно вирішити питання про джерела капіталу та шляхи його вкладання. Тому всі суб’єкти господарювання стикаються насамперед із фінансовим ринком, де шукають необхідні кошти або здійснюють інвестування тимчасово вільних коштів і отримують від цього додатковий прибуток. Таким чином, на фінансовому ринку виникає кругообіг капіталу, причому в одних суб’єктів господарювання утворюються заощадження, а інші відчувають необхідність у фінансових ресурсах для розширення своєї діяльності.

Крім того, фінансовий ринок стимулює зростання обсягів виробництва, накопичення фінансових ресурсів та сприяє виникненню й розвитку позитивних соціальних змін у суспільстві.

Фінансовий ринок існує як сукупність взаємопов’язаних і взаємодоповнюючих ринків:

кредитний ринок	**це механізм, за допомогою якого встановлюються взаємовідносини між підприємствами і громадянами, які мають потребу в фінансових ресурсах, та організаціями і громадянами, які можуть надати необхідні кошти на певних умовах**	▪ **об’єднання дрібних, розрізнених грошових заощаджень населення, державних підрозділів, приватного бізнесу, іноземних інвесторів і утворення великих грошових фондів;** ▪ **трансформація грошових коштів в позиковий капітал, який забезпечує зовнішні джерела фінансування матеріального виробництва національної економіки;** ▪ **надання позик державним органам і населенню для вирішення таких важливих завдань, як покриття дефіциту державного бюджету, фінансування різного роду соціальних програм**
валютний ринок	це механізм, за допомогою якого встановлюються правові й економічні взаємовідносини між продавцями і покупцями валют	▪ **своєчасне здійснення міжнародних розрахунків;** ▪ **регулювання валютних курсів;** ▪ **диверсифікація валютних резервів;** ▪ **страхування валютних ризиків;** ▪ **отримання прибутку учасниками валютного ринку у вигляді різниці курсів валют;** ▪ **проведення валютної політики, що ґрунтується на державному регулюванні національної економіки і реалізації погодженої політики в межах світового господарства.**
ринок цінних паперів	**об’єднує частину кредитного ринку: ринок інструментів позики або боргових зобов’язань і ринок інструментів власності, тобто цей ринок охоплює операції з випуску й обігу інструментів позики, інструментів власності, а також їх гібридів**	▪ **мотивована мобілізація заощаджень фізичних та юридичних осіб, державних органів, зарубіжних інвесторів та трансформація акумульованих грошових коштів у позичковий та інвестиційний капітал;** ▪ **реалізація вартості, втіленої у фінансових активах, та організація процесу їх доведення до споживачів (покупців, вкладників). Проявляється через створення мережі різноманітних інститутів з реалізації фінансових активів (банків, бірж, брокерських контор, інвестиційних фондів, фондових магазинів, страхових компаній та ін.). Її завдання полягає в створенні нормальних умов для реалізації грошових коштів (заощаджень) споживачів (покупців, вкладників) в обмін на фінансові активи, що їх цікавлять;** ▪ **перерозподіл на взаємовигідних умовах грошових коштів підприємств з метою їх ефективнішого використання**

З точки зору термінів дії фінансових інструментів фінансовий ринок розглядають як сукупність ГРОШОВОГО РИНКУ і РИНКУ КАПІТАЛ

грошовий ринок	**ринок готівкових грошей, короткострокових кредитних операцій, валюти**	**– обертаються надійні короткострокові інструменти, їхній рух зумовлений різницею у рівнях прибутку та ризику – грошовий ринок у першу чергу підтримує ліквідність на фінансовому ринку**
ринок капіталів	**найважливіше джерело довгострокових інвестиційних ресурсів**	**– поділяється на ринок цінних паперів (середньо- та довгострокових) і ринок середньострокових та довгострокових банківських кредитів – сприяє рентабельному використанню або алокації фінансових коштів (це означає, що очікувана прибутковість капіталовкладень повинна, з урахуванням відповідного ризику, як мінімум відповідати відсотку на ринку капіталів)**

Фінансовий ринок можна поділити на ПЕРВИННИЙ і ВТОРИННИЙ

первинний ринок	**виникає при емісії цінних паперів, і на ньому мобілізуються фінансові ресурси**		
вторинний ринок	**ресурси перерозподіляються, тобто вони опиняються після того, як були вже продані на первинному**	біржовий ринок	**– представлений фондовою біржею як особливим інституційно організованим ринком – обертаються цінні папери найвищого ґатунку та виконуються операції професійними учасниками – Фондова біржа виступає як торговельне, професійне, нормативне, технологічне ядро ринку цінних паперів та фінансового ринку**
		позабіржовий ринок	**– здійснюються операції з цінними паперами позафондової торгівлі – об'єктом купівлі-продажу стають цінні папери, які з будь-яких причин не котируються на біржі**

За будь-якого трактування структури фінансового ринку, головною метою є розподіл надлишку коштів або заощаджень, їхня мобілізація і перерозподіл між сферами й секторами економіки.

Головна функція фінансового ринку – *трансформація вільних коштів у позиковий капітал*. Фінансовий ринок робить рівнодоступними грошові фонди для всіх його учасників (держави, підприємств, домашніх господарств), які мають одну мету – збільшення капіталу.

Основними функціями фінансового ринку є:

- **мобілізація заощаджень** основних суб'єктів ринку та **трансформація** акумульованих грошових коштів у **позичковий та інвестиційний капітал** за допомогою різноманітних фінансових інструментів;
- **реалізація вартості**, втіленої у фінансових активах, та організація процесу доведення фінансових активів до споживачів (покупців, вкладників);
- **перерозподіл** на взаємовигідних умовах грошових коштів підприємств із метою їх ефективнішого використання;
- **фінансове обслуговування** учасників економічного кругообігу та **фінансове забезпечення** процесів інвестування у виробництво, розширення виробництва та дольової участі на основі визначення найбільш ефективних напрямів використання капіталу в інвестиційній сфері;
- **вплив на грошовий обіг**, прискорення обороту капіталу, сприяння активізації економічних процесів;
- **формування ринкових цін** на окремі види фінансових активів;
- **страхування фінансових ризиків** та формування умов для їх мінімізації;
- **фінансові операції**, по обслуговуванню зовнішньоекономічної діяльності країни та експорту й імпорту товарів і послуг;
- **кредитування** уряду, місцевих органів самоврядування шляхом розміщення урядових та муніципальних цінних паперів;
- **розподіл державних кредитних ресурсів** і розміщення їх серед учасників економічного кругообороту тощо.

2. СУБ’ЄКТИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Головними суб’єктами фінансового ринку є домашні господарства, фірми і підприємства, фінансові інститути і держава.

Через фінансові інститути (банки, страхові компанії, цільові фонди) заощадження домашніх господарств, фірм і підприємств надходять до інших суб’єктів господарювання і дають їм змогу задовольнити потребу в коштах для розширення своєї діяльності.

Держава, надаючи кредит і отримуючи позики, відіграє вирішальну роль на фінансовому ринку. Свій вплив вона здійснює через управління відсотком, грошовою масою, кредитами, валютним курсом.

Суб’єкти фінансового ринку можуть виступати в ролі позичальника та інвестора. А фінансові інститути відіграють на цьому ринку роль посередника.

Домогосподарства виконують на ринку роль інвестора, купуючи ті чи інші цінні папери або запозичуючи кошти кредитному ринку.

В країнах з розвинутою економікою до 70% населення вкладає кошти в різноманітні фінансові активи.

В Україні ж тільки частина населення, а тим більше незначна її частина, займається інвестуванням в цінні папери.

позичальники – це фізичні або юридичні особи, які залучають кошти інших суб'єктів для розвитку своєї діяльності	**інвестори – громадяни та юридичні особи країни, а також іноземні громадяни, фірми, держави, які приймають рішення про вкладання особистих, позичених або залучених коштів в об'єкти інвестування**	**фінансові інститути – це посередники, які забезпечують зустріч інвестора і позичальника:** – **банківські установи (емісійні, комерційні, інвестиційні, іпотечні, зовнішньоторговельні банки)** – **спеціалізовані небанківські установи (страхові й інвестиційні компанії, фінансові, пенсійні фонди, ощадні установи)**

Основна функція фінансових посередників – це допомога в передачі коштів від потенційних заощаджувачів до потенційних позичальників і навпаки, їхня діяльність вигідна і для заощаджувачів (інвесторів), і для позичальників.

Тобто, фінансові посередники *зменшують операційні витрати, знижують ризик, зменшують асиметричність інформації у взаєминах "кредитор (інвестор) – позичальник*" (сторона, що надає позику чи інвестує гроші, має менше інформації про сторону, що її отримує).

3. ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Товарами фінансового ринку є **кошти** і **цінні папери**, які виступають об'єктами купівлі-продажу на ринку.

Гроші з економічної точки зору – це всі ліквідні активи, які можуть бути порівняно швидко та без великих втрат переведені в готівку	**Цінні папери – основний товар фінансового ринку, своєрідний предмет купівлі-продажу цього ринку. Цінні папери, як інструменти фінансового ринку, являють собою документи-свідоцтва про боргове зобов'язання або право власності**

Цінні папери є вагомою складовою своєрідного "товару товарів" – грошей. Вони повинні мати такі **характеристики**:

- стандарт – напис емітента, сума, дохід, інформація про емітента;
- ринковість – підтвердження того, що цінний папір може обертатися на ринку;
- ліквідність – свідчення того, що цінний папір може бути в будь-який момент реалізований без великих втрат;
- регулювання державою – наявність стандартів, реєстрація емісії.

За багатьма своїми функціями цінні папери тотожні грошам, що є ще однією їх економічною характеристикою (маючи на увазі, що в кожному конкретному випадку такої тотожності мова не обов'язково йде про весь масив цінних паперів). Так, емітент багатьох цінних паперів і грошей той самий – держава й уповноважені нею органи. Випуск тих і інших регулюється Урядом, Міністерством фінансів, Центральним банком, деякими іншими органами. Як гроші, так і цінні папери часом випускаються для покриття дефіциту державного бюджету, вони суворо стандартизовані, мають певний ступінь захисту від підробок.

За характером нарахування плати за позику **інструменти фінансового ринку** можна поділити на такі основні **типи**:

- **проста позика** – це позика в розмірі P, яка надається за умови повернення через t років у розмірі, збільшеному на величині так званих відсоткових платежів, які нараховуються в розмірі і відсотку щорічно на суму, що перебуває у розпорядженні позичальника;
- **дисконтна позика** – це позика, номінальна величина якої більша за ту величину, що фактично передається позичальнику в момент видачі позики. Різниця між цими величинами є формою позикового відсотка, який стягується авансом;
- **позика з фіксованими виплатами** – це позика в розмірі P, що надасться на I років, причому погашення позики здійснюється щорічно, починаючи з першого року, протягом I років у фіксованому розмірі P*. Такого роду позики дуже поширені як споживчі позики;
- **купонна облігація** – має термін погашення I, номінальну вартість P, яка вказується на самій облігації і виплачується при погашенні облігації. До купонної облігації належать I* купонів вартістю P* кожний, які дають право власнику облігації отримувати щорічно виплати в розмірі P*.

Розвиток і удосконалення фінансового ринку сприяє появі різноманітних цінних паперів, які функціонують у різних його сегментах, дають можливість відкласти сьогоднішнє споживання, нагромадити заощадження, спрямувати їх у сферу підприємницької діяльності.

Таким чином, фінансовий ринок здійснює

1) мобілізацію коштів для економічного розвитку;
2) перерозподіл їх між галузями, областями та регіонами;
3) забезпечує нагромадження коштів
4) визначає економічне зростання.

Отже, фінансовий ринок утворює достатні фонди коштів для всіх суб'єктів економіки – держави, фірм і підприємств, домашніх господарств.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!